

ADABIYOT O'QITISH METODIKASINING ASOSIY TAMOYILLARI

Dospanova Dilara Urakbayevna

**Associate Professor of Tashkent University of Information
Technologies named after Muhammad al-Khorazmi**

Annotatsiya: Ushbu maqola samarali adabiyotni o'qitish metodologiyasini boshqaradigan asosiy tamoyillarni o'rganadi. Unda ushbu tamoyillarning ahamiyati yoritilgan va ularni amalga oshirish bo'yicha amaliy tushunchalar berilgan. Ushbu tamoyillarni tushunish va qo'llash orqali o'qituvchilar o'quvchilarning adabiy ko'nikmalarini, tanqidiy fikrlash qobiliyatini va adabiyotni qadrlashni rivojlantiradigan dinamik va qiziqarli o'quv muhitini yaratishi mumkin.

Kalit so'zlar: adabiyotni o'qitish metodikasi, o'quvchiga yo'naltirilgan ta'lim, matn tahlili, tarixiy va madaniy kontekst, ko'p nuqtai nazar, ijodiy ifoda, ta'limni baholash, texnologiya integratsiyasi.

BASIC PRINCIPLES OF LITERATURE TEACHING METHODOLOGY

Abstract: This article explores the basic principles that guide effective literature teaching methodology. It highlights the importance of these principles and provides practical insights into their implementation. By understanding and applying these principles, teachers can create a dynamic and engaging learning environment that fosters students' literary skills, critical thinking, and appreciation of literature.

Keywords: literature teaching methodology, student-centered education, text analysis, historical and cultural context, multiple perspectives, creative expression, educational assessment, technology integration.

Kirish. Adabiyot o'qitish metodikasi deganda ta'lim muassasalarida adabiyotni o'qitishga rahbarlik qiluvchi tamoyillar va amaliyotlar tushuniladi. U o'quvchilarning adabiy matnlarni tushunishi, qadrlashi va zavqlanishini rivojlantirishga qaratilgan bir qator yondashuv va usullarni o'z ichiga oladi. Samarali adabiyot o'qitish metodikasi muvaffaqiyatli o'qitish uchun asos bo'ladigan bir qancha asosiy tamoyillarga asoslanadi. Ushbu tamoyillar o'qituvchilar uchun talabalar uchun qiziqarli va mazmunli o'rganish

2-TOM, 5-SON

tajribasini yaratish uchun yo'naltiruvchi asos bo'lib xizmat qiladi. Bu tamoyillarga quyidagilar kiradi:

- Talabaga yo'naltirilgan ta'lim: o'quvchini o'quv jarayonining markaziga qo'yish, ularning o'ziga xos ehtiyojlari va tajribasini tan olish.
- Matn tahlili: adabiy matnlarni diqqat bilan o'rganish, ularning tili, tuzilishi, belgilari, mavzulari va belgilarini o'rganish.
- Tarixiy va madaniy kontekst: adabiy asarlarning mazmuni va ahamiyatini tushunishni kuchaytirish uchun ularning tarixiy va madaniy kontekstini birlashtirish.
- Ko'p nuqtai nazarlar: talabalarni adabiy asarlarni turlicha talqin qilish va ko'rib chiqishga undash, tanqidiy fikrlash va ochiq fikrlashni rivojlantirish.
- Ijodiy ifoda: tushunchani chuqurlashtirish va adabiyot bilan shaxsiy aloqani rivojlantirish uchun yozuv, drama va boshqa badiiy harakatlar orqali ijodiy ifodani qadrlash.
- Ta'lim uchun baholash: O'quvchilar taraqqiyotini kuzatish, fikr-mulohazalarni bildirish va o'rganishni qo'llab-quvvatlash uchun doimiy baholashdan foydalanish.
- Texnologiya integratsiyasi: Ishtirok etishni kuchaytirish, turli matnlarga kirishni ta'minlash va shaxsiylashtirilgan o'rganish tajribasini qo'llab-quvvatlash uchun texnologiyadan foydalanish.

Bu tamoyillarni qo'llash orqali o'qituvchilar o'quvchilarning adabiy ko'nikmalarini, tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini va o'qishga bo'lgan ishtiyoqini rivojlantiruvchi dinamik va samarali adabiyot sinflarini yaratishi mumkin.

Tahlil va natijalar. Ushbu maqolada adabiyot o'qitish metodikasining asosiy tamoyillari o'rganilib, ularning ahamiyati yoritilgan va ularni amalga oshirish bo'yicha amaliy tushunchalar berilgan. Ushbu tamoyillarni tushunish va qo'llash orqali o'qituvchilar o'quvchilarning adabiy qobiliyatlarini, tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini va o'qishga bo'lgan ishtiyoqini rivojlantiradigan dinamik va samarali adabiyot sinflarini yaratishi mumkin.

1. Talabaga yo'naltirilgan ta'lim:

Adabiyotni samarali o'qitish metodikasi zamirida o'quvchiga yo'naltirilgan ta'lim tamoyili yotadi. Bunday yondashuv talabani o'quv jarayonining markaziga qo'yadi, uning o'ziga xos ehtiyojlari, qiziqishlari va tajribasini tan oladi. O'qituvchilar o'quvchilar adabiy matnlar bilan faol shug'ullanadigan, o'z nuqtai nazarlari bilan o'rtoqlashadigan va o'zlarining ma'nolarini yaratadigan qo'llab-quvvatlovchi va interfaol muhit yaratish orqali o'rganishni osonlashtiradi.

2. Matn tahlili:

Adabiyot o'qitish metodikasining asosiy tamoyili matn tahlilidir. Bu talabalarga adabiy matnlarni sinchkovlik bilan o'rganish, ularning tili, tuzilishi, belgilari, mavzulari va

2-TOM, 5-SON

belgilarini o'rganishga yo'l ko'rsatishni o'z ichiga oladi. Matnni tahlil qilish orqali o'quvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalari rivojlanadi, adabiy vositalar haqidagi tushunchalari kuchayadi va adabiyotning murakkab jihatlarini chuqurroq anglaydi.

3. Tarixiy va madaniy kontekst:

Adabiyot o'zining tarixiy va madaniy kontekstida chuqur ildiz otgan. Samarali o'qitish metodikasi ushbu kontekstni o'quv jarayoniga kiritib, o'quvchilarga adabiy asarlarni shakllantiruvchi ta'sirlarni tushunishga yordam beradi. Matnlarning ijtimoiy, siyosiy va madaniy jihatlarini o'rganish orqali o'quvchilar ularning mazmuni va ahamiyatini yanada boyitadilar.

4. Bir nechta istiqbollari:

Adabiyotni o'qitish metodikasi ko'p qarashlarni rag'batlantiradi. O'qituvchilar o'quvchilarga adabiy asarlarning xilma-xil talqinlarini almashish va ko'rib chiqish imkonini beradigan munozaralar va tadbirlarni osonlashtiradi. Bu tanqidiy fikrlashni, keng fikrlashni va adabiyotda aks ettirilgan insoniyat tajribasining murakkabligini chuqurroq tushunishni rivojlantiradi.

5. Ijodiy ifoda:

Adabiyot o'qitish metodikasi ijodiy ifodani qadrlaydi. O'qituvchilar o'quvchilarga ijodiy yozish, drama va boshqa badiiy ishlar orqali adabiyot bilan shug'ullanish imkoniyatini beradi. Bu mashg'ulotlar o'quvchilarning tushunchalarini kengaytiradi, tasavvurlarini rivojlantiradi va adabiy asarlar bilan shaxsiy aloqalarini mustahkamlaydi.

6. O'rganish uchun baholash:

Adabiyotni o'qitish metodologiyasida baholash nafaqat o'quvchilarga baho berish, balki ularning o'qishini qo'llab-quvvatlash uchun doimiy fikr-mulohazalarni taqdim etishdir. Pedagoglar o'quvchilarning o'sish sur'atlarini nazorat qilish, yaxshilanishi lozim bo'lgan yo'nalishlarni aniqlash va shunga mos ravishda o'qitishni moslashtirish uchun shakllantiruvchi baholash strategiyalaridan foydalanadilar. Ushbu yondashuv talabalarga ularning o'sishini kuzatish va samarali o'rganish strategiyalarini ishlab chiqishga yordam beradi.

7. Texnologiya integratsiyasi:

Adabiyot o'qitish metodologiyasida texnologiya integratsiyasi talabalarning faolligini oshirishi va ularning tushunishini chuqurlashtirishi mumkin. O'qituvchilar an'anaviy o'qitish usullarini to'ldirish uchun raqamli vositalar, onlayn resurslar va interaktiv platformalardan foydalanadilar. Texnologiya hamkorlikda o'rganishni osonlashtirishi, turli matnlarga kirishni ta'minlashi va shaxsiylashtirilgan o'rganish tajribasini qo'llab-quvvatlashi mumkin.

2-TOM, 5-SON

Xulosa. Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, adabiyot o'qitish metodikasi deganda ta'lim muassasalarida adabiyotni o'qitishga rahbarlik qiluvchi tamoyillar va amaliyotlar tushuniladi. U o'quvchilarning adabiy matnlarni tushunishi, qadrlashi va zavqlanishini rivojlantirishga qaratilgan bir qator yondashuv va usullarni o'z ichiga oladi. Adabiyot o'qitish metodikasining asosiy tamoyillari o'rganilib, ularning ahamiyati yoritilgan va ularni amalga oshirish bo'yicha amaliy tushunchalar berilgan. Ushbu tamoyillarni tushunish va qo'llash orqali o'qituvchilar o'quvchilarning adabiy qobiliyatlarini, tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini va o'qishga bo'lgan ishtiyoqini rivojlantiradigan dinamik va samarali adabiyot sinflarini yaratishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ta'lim va ta'lim nazariyalari:
 - * Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasi
 - * Vygotskiyning ijtimoiy-madaniy nazariyasi
 - * Brunerning konstruktivistik nazariyasi
2. • Adabiyot ta'limidagi ilg'or tajribalar:
 - * Ingliz tili o'qituvchilari milliy kengashi (NCTE) Ingliz tili san'ati standartlari
 - * Xalqaro o'qish assotsiatsiyasi (IRA) o'qishni o'rgatish standartlari
 - * Amerika kutubxonlari assotsiatsiyasi (ALA) maktab kutubxonlari dasturlari standartlari
3. • Adabiyotni samarali o'qitish bo'yicha tadqiqotlar:
 - * Fisher, D., Frey, N. va Lapp, D. (2018). Kontent sohalarida o'qishni o'rgatish: har bir sinfda savodxonlikni rivojlantirish.
 - * Dyuk, N. K. va Pearson, P. D. (2002). O'qishni tushunishni rivojlantirish uchun samarali amaliyotlar.
 - * Guthrie, J. T. va Wigfield, A. (2000). O'qishga jalb qilish va motivatsiya.
4. • Adabiyot o'qitish metodologiyasining nazariy asoslari:
 - * O'quvchi-javob nazariyasi
 - * Yangi tanqid
 - * Madaniyatshunoslik
 - * Feministik adabiyot nazariyasi.

